

Broedresultaten van Ooievaars

Ooievaar, nest in dode kastanjeboom.
De Schiphorst 1 april 2013. Foto: Wim van Nee.

In 2012 sloegen de werkgroep STORK en Sovon de handen ineen om de inzameling van nestgegevens van Ooievaars een nieuwe impuls te geven. We ontwikkelden, met steun van Vogelbescherming Nederland, een laagdrempelige invoermodule voor nesteigenaren, contactpersonen en beheerders van ooievaarsstations: stork.sovon.nl. In wezen een variant-op-maat van Nestkaart Light.

Deze actie leverde in 2012-15 jaarlijks 200-400 nestkaarten op, vrij goed over het hele land verspreid (figuur 1). Dat is maar een deel van de Nederlandse broed-populatie, die in 2014 naar schatting 850-950 bezette nesten omvatte. De steekproef is echter voldoende groot om iets te kunnen zeggen over de recente broedresultaten.

Eileg en nestsucces

De meeste Ooievaars starten in de eerste decade van april met de eileg. Het verschil in legbegin tussen het relatief koude 2013 en het extreem zachte 2014 zien we ook bij de Ooievaar terug (gemiddeld 13 april versus 6 april), al is het contrast wat minder groot dan bij veel andere soorten. Het jaar 2015 zat daar met een gemiddeld legbegin van 9 april tussenin.

Ruim driekwart van de nesten levert uitgevlogen jongen op. Dit zou wat overschat kunnen zijn, omdat mislukte nesten minder goed worden doorgegeven dan succesvolle nesten. Op basis van langjarig en intensief onderzoek aan de grote populatie rond Gorssel, komen Jeroen Kuipers c.s. echter op een slagingskans van 70% (Jubileum

Jaarboek 2014 van VWG Zutphen e.o.). In dezelfde orde van grootte dus.

Goede en slechte jaren

Gemiddeld worden per succesvol nest 2,0 jonge Ooievaars vliegvlug. Goede en slechte jaren verschillen enigszins tussen provincies, maar 2015 was over de gehele linie een productiever jaar dan 2014 (figuur 2). Voedsel en weer spelen ongetwijfeld mee. Zo is de Friese uitschieter in 2014 vermoedelijk te koppelen aan de hoge veldmuisdichtheden van dat voorjaar, die vooral (maar niet alleen!) in deze provincie in het oog sprongen. De Friese ooievaarsnesten in de dataset liggen aan de rand van het gebied in ZW-Friesland waar de aantallen Veldmuizen explodeerden (*Limosa* 88(2)). Extreme neerslag kan een ander deel van de variatie in broedsucces verklaren, zoals eind mei 2014 toen zeer zware buien Drenthe en Noord-Overijssel teisterden. Nestjongen kunnen dan onderkoeld raken, zeker als de ouders geen bescherming kunnen bieden en de waterafvoer in het nest slecht is. Dergelijke neerslaghoeveelheden bleven in 2013 en 2015 uit.

Al met al prachtig voer voor verder onderzoek naar achterliggende oorzaken van verschillen tussen jaren en gebieden.

Groeimogelijkheden

Met gemiddeld ongeveer 1,5 uitvliegend jong per broedpaar moet de Ooievaar-populatie in Nederland ook de komende jaren nog kunnen doorgroeien. Dat wil zeggen: mits de overlevingscijfers, die masterstudent Marten Tacoma op basis van ringgegevens enkele jaren geleden berekende, nog steeds actueel zijn. Hij kwam uit op een overleving van ongeveer 85% voor volwassen vogels en 35% voor eerstejaars. Van een duidelijke afvlakking in de landelijke populatie-ontwikkeling is nog geen sprake (sovon.nl/soort/1340).

Nestgegevens doorgeven

Om de omvang en kwaliteit van de gegevensverzameling te verbeteren, roepen we iedereen op om nestgegevens van Ooievaars door te geven via stork.sovon.nl. Tijdens het invoeren word je geattendeerd op reeds bij ons bekende nestlocaties, zodat gegevens

Extra aandacht voor drie zangvogels

Neonicotinoïden, een groep van pesticiden die tegenwoordig veel worden gebruikt in de landbouw, kregen de laatste jaren veel aandacht vanwege mogelijke effecten op bijen en andere ongewervelden.

In juli 2014 werd een sterke correlatie gevonden tussen de lokale achteruitgang van insectenetende vogels, gemeten met het BMP, en de concentraties van één van deze neonicotinoïden in het oppervlaktewater.

Echter, de mechanismen achter deze achteruitgang zijn nog onbekend.

In haar promotieonderzoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen wil Anne Kwak deze mechanismen achterhalen, om zo de effecten van deze pesticiden op onze ecosystemen beter te kunnen begrijpen. Doelsoorten in haar onderzoek zijn Spreeuw, Boerenzwaluw en Kleine Karekiet. Anne wil graag alle nestcontroleurs in Nederland vragen om door te gaan met het goede werk dat zij verrichten aan deze soorten en hun gegevens te blijven doorgeven via de nestkaarten.

Ze zou enorm geholpen zijn als nestcontroleurs (naast de gebruikelijke registraties tijdens de eifase, jongenfase en na het uitvliegen) ook de nestjongen zouden willen meten (in ieder geval vleugellengte), wegen en ringen.

Bij interesse of vragen; neem contact op via A.Kwak@science.ru.nl.

Veranderen seizoenspatronen van dagtrekkers?

De afgelopen maanden heb ik, Mark van Leeuwen (17) gewerkt aan een profielwerkstuk over vogeltrek. Ik deed deze opdracht in de zesde klas van het vwo aan het Driestar College in Lekkerkerk. Specifiek heb ik gekeken of de timing van de najaarstrek in Nederland recent veranderd is. Na in 2014 begonnen te zijn met trektellen, wilde ik hier meer van weten.

Hiervoor heb ik gebruik gemaakt van de data in trektellen.nl. Ik vergeleek de dagen waarop een bepaald percentage van de vogels is doorgetrokken in de periode 2007-14 met die in 2000-06. Mijn onderzoek sluit daarmee aan op een artikel dat de periode 1980-2006 beslaat (van Turnhout *et al.*, *Limosa* 82: 68-78, 2009). De bevindingen komen deels overeen, deels ook niet.

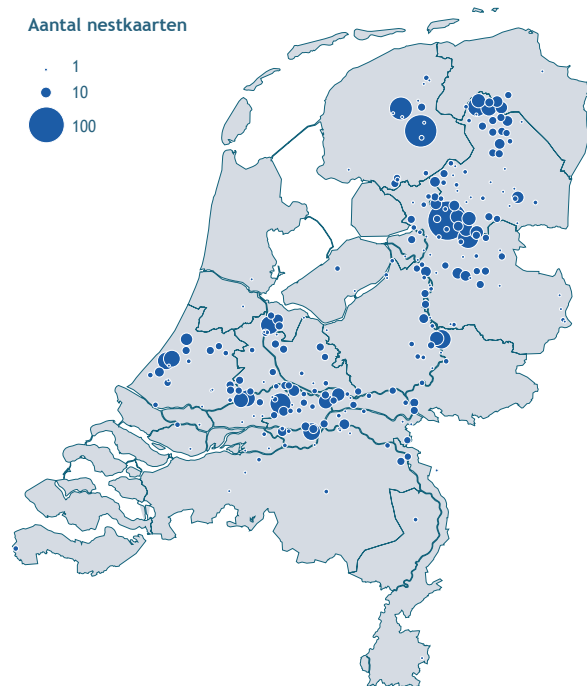
Voorzichtig concluderend kun je stellen dat veel soorten die over de Sahara heen trekken hun trekperiode lijken te vervroegen. Er bestaan echter interessante verschillen tussen soorten. Zo is het begin van de trek van Boerenzwaluw en Huiszwaluw sterk vervroegd, zeker ten opzichte van dat van de Gierzwaluw. Het laatste deel van de trek is echter vooral vervroegd bij de Gierzwaluw, niet bij Boeren- en Huiszwaluw. Soorten die naar Zuidwest-Europa trekken, vertonen merendeels geen verandering in trekpatroon. Maar er zijn uitzonderingen, zoals de Houtduif (vervroeging). De meeste veranderingen vonden plaats bij soorten die naar West-Europa trekken. Vele daarvan vervroegden hun trek, een enkeling juist niet (Sijs).

Drie soorten, Boerenzwaluw, Houtduif en Pimpelmees, worden nader uitgewerkt. Het verslag, in Engels (*Bird Migration; timing changes in 37 common autumn migrants*) is te downloaden via trektellen.nl/doc.

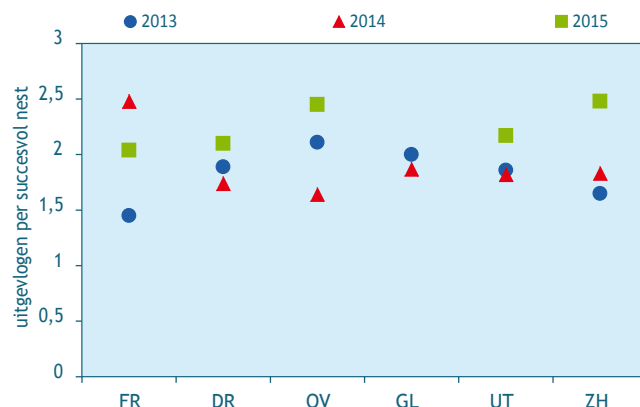
van verschillende waarnemers bij hetzelfde nest eenvoudig te combineren zijn.

We kunnen vooral nog nestgegevens gebruiken uit delen van het rivierengebied en rond Lelystad. Bovendien ontvangen we per nest graag meer waarnemingen per bezoekdatum. Dan kunnen de berekeningen van o.a. legbegin en broedsucces worden verbeterd en verder uitgesplitst. Zeker voor nesten waar een webcam bij staat is dat natuurlijk goed mogelijk. Geef ook consequent de gegevens door van mislukte broedgevallen, dus de nesten waar uiteindelijk geen jongen zijn uitgevlogen. Die zijn net zo belangrijk als de succesvolle nesten! Tenslotte willen we het bestand met historische nestgegevens toegankelijk maken. Daarvoor zijn we op zoek naar een student die ons met het overzetten kan helpen, en vervolgens een analyse kan uitvoeren van veranderingen in broedprestaties in de afgelopen decennia.

Aantal nestkaarten

Figuur 1. Ooievaar. Verspreiding van nestgegevens in 2012-15.

Figuur 2. Ooievaar. Gemiddeld aantal vliegvlugge jonge per succesvol nest, uitgesplitst naar jaar en provincie.

● Chris van Turnhout (Sovon),
Annemieke Enters
& Wim van Nee (STORK)